

Digitális írástudás, társadalmi szegmentáltság

Bernát Anikó – Fábrián Zoltán

1. Bevezetés

Az 1990-es évek óta egyre szélesebb körben használatos a digitális írástudás fogalma, amely a digitális infokommunikációs eszközök használatához szükséges kompetenciákat jelenti. Bár a hagyományos írástudás gyakorlatilag teljes körű a fejlett országokban, amelyek ebből a szempontból homogénnek tekinthetők, a digitális írástudás tekintetében nagyobb különbségek mutathatók ki közöttük (ITU-UNCAD 2007). A hagyományos írástudáshoz hasonlóan a digitális írástudás jelensége is egyenlőtlenségeket generálhat, csak éppen más-más dimenzióban. A digitális egyenlőtlenségek okozta különbségek digitális szakadékhoz vezethetnek, azaz az egyes társadalmi csoportok tagjai nem egyforma eséllyel férnek hozzá, illetve használják az infokommunikációs eszközöket (Bognár–Galács 2005). Több kutatás rámutat arra, hogy a „digitális törésvonalak” hasonló tényezők mentén alakulnak ki a legtöbb társadalomban, habár azok különböző mértékben fejtik ki hatásukat az egyenlőtlenségekre (Norris 2001).

Jelen tanulmány¹ fókuszában az a számos kutatás által felvetett kérdéskör áll, hogy az egyszerű hozzáférési számok vizsgálata nem elegendő a digitális egyenlőtlenségek természetének feltárásához és megértéséhez, mivel azok nem vezethetők vissza csupán arra, hogy valaki fizikailag hozzáfér-e a szükséges eszközökhöz (bővebben ld. erről: ITHAKA 2004). A hatékony hozzáféréshez a legfontosabb tényezők az ún. kognitív hozzáférés, ami a használatához szükséges tudás és készségek meglétét jelenti, valamint az „attitüdinális” hozzáférés, ami pedig az egyének pozitív irányultságát írja le. Elemzésünk során ezekre a dimenziókra fókuszálva egy olyan tipológiát és hozzáférési indexet mutatunk be, amely az internetet még nem használók digitális írástudóvá, azaz rendszeres internethasználóvá válásának esélyeit becsüli meg. A vizsgálat alapjául a már 2000 óta zajló nemzetközi World Internet Project

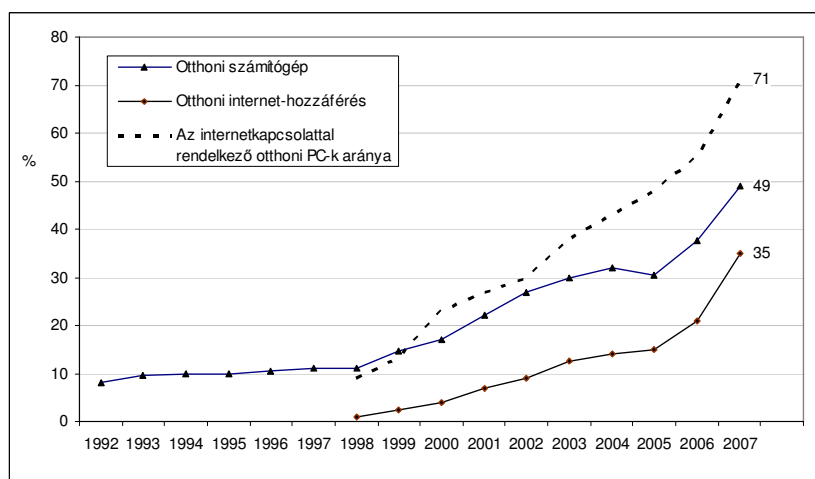
¹ A tanulmány alapjául szolgáló kutatást a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium Infokommunikációs és E-Gazdaság főosztályának megbízásából az ITHAKA és a TÁRKI közösen végezte, amelynek végső jelentését jelen tanulmány szerzőin kívül Ságvári Bence, Galács Anna, Gerhardt Erik, Király Gábor, Körner Júlia és Liska János készítette.

(WIP) magyarországi adatfelvételei szolgálnak, amelyet a TÁRKI és az ITHAKA közösen végez.

2. A digitális írástudás helyzete Magyarországon: számítógép- és internethasználat

Mindenekelőtt röviden azt vázoljuk fel a WIP 2007-es eredményei alapján, hogy miként is áll ma Magyarországon a digitális írástudás elterjedtsége. A 14 éves és idősebb magyar lakosság több mint fele (52%) használ számítógépet, 45%-uk pedig valamilyen rendszerességgel internetet. Ez utóbbi adat átörést sejtet, amíg ugyanis a korábbi években évente átlagosan 4 százalékponttal bővült az internetezők tábora, addig 2006 és 2007 között 9 százalékponttal emelkedett (WIP 2007).

1. ábra. Az otthoni számítógép- és Internet-hozzáférés elterjedtsége Magyarországon 1992–2007 között (%)

Az információs társadalom elterjedtségének hagyományos mérőszámai még az otthoni hozzáférés indikátorai. Az utóbbi évek meredeken felívelő trendje 2006 és 2007 között folytatódott, és 2007-re már a 14 éves és idősebb magyar lakosság felének (49%) háztartásában volt számítógép, egyharmadukéban (35%) pedig internet-hozzáférés is. Ezáltal az internetkapcsolattal rendelkező otthoni PC-k aránya már elérte a 71%-ot (1. ábra).

3. Médiafogyasztási és digitális eszközhasználati státuscsoportok

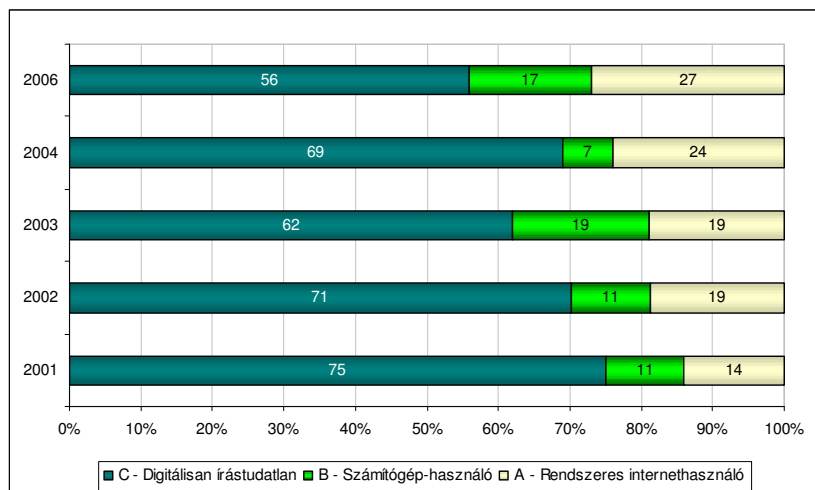
A következőkben az internethasználattal kapcsolatos főbb tényezők mentén a WIP egy évvel korábbi, 2006-os hulláma alapján azt mutatjuk be, hogy az infokommunikációs eszközökkel való ellátottság alapvető indikátorain túl, a médiafogyasztási és digitális eszközhasználat alapján milyen csoportokba rendeződik a társadalom, és így milyen képet kaphatunk a digitális írástudás állapotáról a mai Magyarországon.

3.1. A digitális írástudás ABC csoportjai

A digitális írástudás fogalmának könnyebb megragadása és mérhetővé tétele érdekében a magyar társadalmat három csoportra (ABC) bontottuk. Az *A csoportba* a rendszeres internethasználók kerültek, akiket a digitális írástudásban „*élenjáró*”, rendszeresen, azaz legalább hetente internetezők alkotnak: 2006-ban a felnőtt lakosság negyede (27%), azaz 2 231 000 fő tartozott ide. A *B csoportba* soroltuk azokat a számítógép-használókat, akik nem rendszeres internethasználók; őket nevezhetjük „*felzárkózóknak*”. A felnőtt lakosság 17%-ára jellemző ez, ami a teljes népességre vetítve 1 368 000 főt jelent. A *C csoport* a számítógépet nem használókból áll, őket nevezhetjük a digitálisan írástudatlan, „*lemaradó*” csoportnak, akik a lakosság több mint felét (56%), azaz 4 543 000 főt tesznek ki.² Az internethasználók aránya kismértékben, de fokozatosan nőtt a 2000-es években: míg 2001-ben még csak minden hetedik, addig 2006-ban már több mint minden negyedik felnőtt használt internetet, azaz digitálisan írástudónak minősült (2. ábra).

² Logikailag lehetséges egy negyedik csoport, a rendszeresen internetező, de számítógépet nem használóké. Az adatbázisunkban mindössze hét ilyen eset volt, melyeket a további elemzés során figyelmen kívül hagytunk.

2. ábra. Az ABC csoportok arányainak változása 2001–2006 között (%)

3.2. A digitális írástudás ABC csoportjainak életkori és gazdasági aktivitási szegmensei

Közismert, és a 2006-os adatok is arra utalnak, hogy Magyarországon az életkor és az iskolai végzettség szerinti különbségeknek meghatározó szerepe van a digitális egyenlőtlenségekben. Az 1. táblázat a digitális írástudás ABC csoportjainak arányát mutatja életkori és gazdasági aktivitási kategóriák szerinti bontásban. Ez alapján elmondható, hogy a rendszeres internethasználók (A csoport) és a számítógép-használók (B csoport) köre jellemzően gazdaságilag aktívabból és 60 évesnél fiatalabbakból áll. A „lemaradók” (C csoport) zöme gazdaságilag inaktív, illetve 60 évesnél idősebb.

Az adatok azt mutatják, hogy a digitálisan írástudatlanok jelentős része idősebb korú. Ez persze nem hazai sajátosság, hanem más országokban is megfigyelt jelenség. Dutton és munkatársai (2006) a World Internet Project nemzetközi adatait használva megállapították, hogy a „*fiatalok számottevően nagyobb eséllyel válnak használóvá, mint az idősebb generációk képviselői*” (Dutton–Shapherd–Di Gennaro 2006: 218). Szerintük a használat terjesztéséhez különösen fontos annak megértése, hogy mi motiválja az embereket az internet használatára, és ez különösen igaz a nehezen elérhető csoportokra, például az idősekre. Szerintük a szakpolitikáknak arra kell összpontosítaniuk,

hogy megértessék az emberekkel, hogy az internet miképpen képes életüket jobbá tenni. „Mindehhez pedig arra van szükség, hogy bővítsük azokat a lehetőségeket, amelyeken keresztül a jelenleg nem használó csoportok tapasztalatokat szerezhetnek az internettel kapcsolatban.” (im. 218).

1. táblázat. A 14 éves és idősebb magyar lakosság életkori, gazdasági aktivitási és digitális írástudás szerinti megoszlása, 2006 – a digitális írástudás szerinti ABC csoportok szegmensei

ABC szegmensek	Megoszlás (%)	Esetszám (N)	A teljes népességre vetítve (fő)
„Élenjáró”			
A1 – gazdaságilag aktív, 18–39 éves	11,0	409	893 273
A2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	7,3	273	597 700
A3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	7,1	266	580 751
A4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	0,9	34	73 497
A5 – 60 éves és idősebb	1,0	39	84 388
„Felzárkózó”			
B1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	6,6	247	540 215
B2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	5,2	193	421 495
B3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	3,1	114	249 507
B4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	0,8	31	66 948
B5 – 60 éves és idősebb	1,1	40	88 230
„Lemaradó”			
C1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	6,8	253	553 061
C2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	10,9	406	888 102
C3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	5,1	189	412 777
C4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	8,7	325	711 596
C5 – 60 éves és idősebb	24,3	905	1 979 157
<i>Összesen/átlagosan</i>	<i>100,0</i>	<i>3 723</i>	<i>8 140 697</i>

Az idősebb korcsoport és a digitális eszközök használata már korábbi elemzéseknek is tárgya volt. Homoki (2006) eredményeiből érdemes kiemelni az alábbiakat: „Előmozdítja a digitális eszközhasználatot, ha az idős ember nem egyedül él, különösen, ha van 30 évesnél fiatalabb családtagja, vagy ha van magasabb iskolai végzettségű családtag a háztartásban. A jövedelemtől független, önálló hatást fejtenek ki a digitális eszköz használatára a háztartásban használatos programozható gépek és IKT-eszközök. Az idősek in-

ternethasználatát elsősorban a mindennapi életben hasznos, praktikus funkciók jellemzik ...” (Homoki 2006: 198).

4. Médiafogyasztási és digitális eszközhasználati státuscsoportok

A fentiek alapján a következőkben arra keressük a választ, hogy mennyire vannak bevonódva az egyes csoportok a digitális írástudás „előszobáját” jelentő médiafogyasztás és digitális eszközhasználat világába. Emellett azonban azt is megvizsgáljuk, hogy ennek milyensége, mértéke, valamint az egyének társadalmi-demográfiai-gazdasági helyzete alapján mennyire valószínűsíthető az, hogy valakiből internethasználó válik.

Ennek érdekében klaszterelemzést végeztünk hét dimenzió bevonásával: (1) anyagi státus, életszínvonal; (2) a kérdezett háztartásának infokommunikációs technológiai (IKT) infrastruktúrája; (3) mobiltelefon-használat; (4) kulturális tőke; (5) rádió- és televízió műsorfogyasztással kapcsolatos attitűdök; (6) nyomtatott médiával (könyv, napilapok, folyóiratok) kapcsolatos attitűdök; (7) társas környezettel kapcsolatos attitűdök.³

A digitálisan írástudatlan, „lemaradó csoport” egy kivétellel minden dimenzióban alacsonyabb indexpontoszámot ért el, mint az A és B csoport; ez az egy kivétel a televízióval és a rádióval kapcsolatos attitűdök: ezek a médiumok a C csoport számára a legfontosabbak, információforrásként és szórakozásként egyaránt. Ugyanakkor a rendszeres internethasználók (A csoport) értékelték a legkevésbé az elektronikus médiumokat. A különbségek a többi dimenzióban általában lineáris jellegűek. Az A csoport a legkedvezőbb helyzetű: ők rendelkeznek a legtöbb anyagi és kulturális tőkével, háztartásuk jobban felszerelt IKT-eszközökkel, illetve intenzívebb mobiltelefon-használat jellemzi őket. E szempontok szerint a B csoport köztes helyzetben van a lemaradó C csoporttal szemben. Két dimenzióban – a nyomtatott médiával és a társas környezettel kapcsolatos attitűdökben – viszont nincs lényegi különbség az A és a B csoport között.

A médiafogyasztási és digitális eszközhasználati státuscsoportok elkülönítéséhez klaszterelemzést végeztünk.⁴ A választott hétklaszteres megoldás-

³ Mindegyik dimenzió mérésére többváltozós indexeket alkottunk, amelyek mindegyikének átlaga 0, szórása pedig 1.

⁴ Az elemzést az ún. K-Means módszerrel végeztük. Ezzel a nemhierarchikus klaszterelemzési technikával lehetséges a vizsgált dimenziók szerint homogén csoportokat kialakítanunk. Az elemzés során módunkban állt, hogy előre megadjuk, hogy hány csoportot szeretnénk kapni. Több lehetséges megoldás közül a viszonylag jól értelmezhető hétklaszteres megoldást választottuk.

ban jól elkülönülnek az alsó (arányuk 25%), a középső (45%) és a felső (31%) státusú média- és IKT-használati csoportok. A 2. táblázatban bemutatjuk a csoportokba tartozók összetételét a csoportképző dimenziókban elért átlagpontoszámaik szerint, a 3. ábra a digitális írástudás ABC csoportjai szerinti megoszlásukat illusztrálja, míg a 3. táblázatban közöljük főbb társadalmi-demográfiai jellemzőik, kulturális aktivitásuk és internethasználattal kapcsolatos attitűdjeik szerinti megoszlásukat.

2. táblázat. A médiafogyasztás és digitális eszközhasználat alapján kialakított csoportok átlagos indexpontszáma a vizsgált hét dimenzióban és a csoportok százalékos aránya

A hét vizsgált dimenzió	Alsó csoportok			Középrétegek		Felső rétegek	
	Tv- és rádió-centrikus	Nem érdeklődő-deprivált	„Vidéki nagyszülők”	Társaság központú	Középkorú szakmunkás	„Yuppie”	Jómódú kulturális elit
Televízió és rádió	0,60	-1,42	0,65	-1,25	0,56	-0,80	0,36
Olvasás	-0,83	-1,35	0,71	0,01	0,22	-0,18	0,92
Társasági Mobiltelefonhasználat	-0,59	-0,85	1,18	0,61	-0,32	-0,49	0,79
Kulturális tőke	-1,01	-0,81	-0,82	0,31	0,28	0,74	0,80
A háztartás IKT-infrastruktúrája	-0,64	-0,57	-0,43	0,10	-0,32	0,94	0,79
Anyagi státus	-0,61	-0,54	-0,34	0,18	0,03	0,60	0,45
	-0,52	-0,47	-0,12	0,03	-0,05	0,53	0,41
<i>Megoszlás %</i>	<i>16,5</i>	<i>8,1</i>	<i>11,9</i>	<i>9,6</i>	<i>23,2</i>	<i>15,7</i>	<i>15,0</i>
	<i>24,6</i>			<i>44,6</i>		<i>30,7</i>	

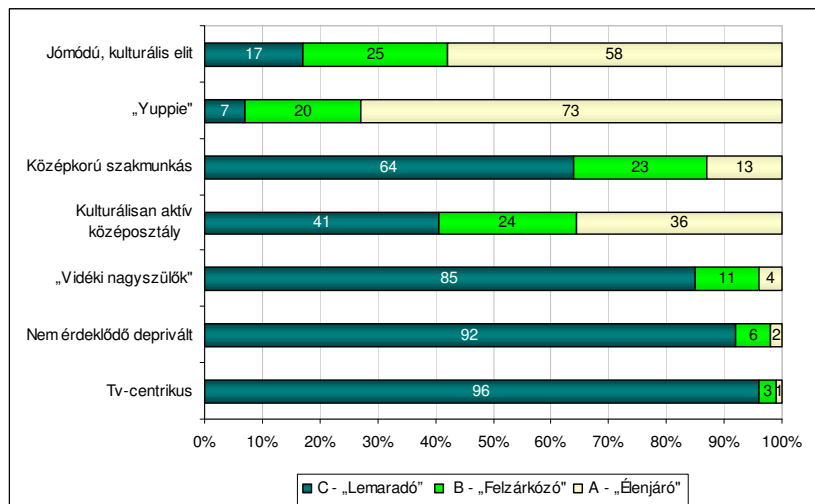
A klaszteranalízis eredményeként kapott hét csoport közül két alsó csoportot kaptunk, melyek tulajdonképpen csak a televízióval és rádióval kapcsolatos attitűdjeikben különböznek egymástól. Az egyik alsó csoport számára a két elektronikus médium nagyon fontos szerepet játszik a szórakozás és a tájékozódás szempontjából: ezt a 17%-os arányú csoportot nevezzük tv- és rádiócentrikus alsó osztálynak. Körükben 96% a digitálisan írástudatlan, azaz a C csoportba sorolandók aránya. Ez a csoport jellemzően kulturális okok miatt nem használja az internetet, legalábbis tagjai az átlagnál lényegesen gyakrabban említik azt, hogy „nem érdeklő” a világháló, illetve „nincs szük-

tottuk ki, miközben szem előtt tartottuk azt is, hogy a digitális írástudás ABC csoportjai szerint milyen összetételűek a klaszterek.

sége” az internetre. Az alsó státuscsoport másik, a teljes felnőtt népesség 8%-át kitevő része („nem érdeklődő deprivált”) minden dimenzióban átlag alatti pontszámot ért el. Az esetükben is rendkívül magas a C csoport aránya, 93%, a rendszeresen internetezők aránya pedig még a 2%-ot sem éri el.

A felnőtt lakosság 30%-át jelentő *felső csoportnak* is két, egyenlő nagyságú szegmense van: mindkét rész 15%-os arányt képvisel. Az egyik *fiatalos, városias, szabadidő központú „yuppie”*-nak nevezett csoport: legfőbb jellemzőjük a kimagasló anyagi és kulturális tőke. Az elektronikus és nyomtatott média kevésbé fontos számukra, a médiafogyasztásuk vélhetően döntően az interneten keresztül történik. Körükben 73% a rendszeres internethasználó, a digitálisan írástudatlan C csoport aránya pedig csupán 7%. A felső rétegek másik csoportja a *jómódú, kulturális elit*. Ez a csoport konzisztensen jó helyzetben van minden vizsgált dimenzióban, ezen belül pedig az olvasás és az „elitkultúra” fogyasztása játszik kiemelten fontos szerepet az életükben.

3. ábra. A médiafogyasztás és digitális eszközhasználat alapján kialakított csoportok összetétele a digitális írástudás ABC csoportjai szerint (%)

A médiafogyasztási és digitális eszközhasználati *középrétegek* három csoportból tevődnek össze. Az első, a *„vidéki nagyszülőknek”* nevezett csoport attitűdjei az átlagosnál pozitívabbak az elektronikus és a nyomtatott sajtó, valamint társas környezetük iránt, viszont átlag alatti kulturális tőkével rendelkeznek. Emellett háztartásuk IKT-infrastruktúrája is elmarad az átlagos

szinttől. E csoport aránya a felnőtt népességben 12%. Körükben is kimagasló a digitálisan írástudatlanok aránya. Ennek a klaszternek az elnevezése onnan származik, hogy 45%-uk községben, 47%-uk pedig vidéki városban él. Átlagos életkoruk 58 év.

3. táblázat. A médiafogyasztás és digitális eszközhasználat alapján kialakított csoportok összetétele a főbb társadalmi-demográfiai jellemzők szerint (%)

A kérdezett társadalmi-demográfiai jellemzői	Alsó osztály		Középosztály			Felső osztály		Összesen
	Tv- és rádiócentrikus	Nem érdek-lődő depri-vált	„Vidéki nagyszülők”	Társaság-köz-pontú	Aktív közép-korú szak-munkás	„Yup-pie”	Jómó-dú kultu-rális elit	
Neme								
Férfi	15,5	7,3	10,3	9,8	25,8	17,5	13,8	100,0
Nő	17,1	8,6	13,2	9,4	21,1	14,4	16,2	100,0
Életkori csoport								
18–29 évesek	5,3	4,8	2,6	13,9	16,4	33,7	23,3	100,0
30–39 évesek	6,8	5,0	6,0	12,6	29,5	19,0	21,0	100,0
40–49 évesek	11,2	5,1	9,1	10,5	30,2	18,2	15,9	100,0
50–59 évesek	16,7	7,8	14,1	8,4	29,5	9,1	14,4	100,0
60 évesek és idősebbek	35,1	14,6	23,4	4,4	15,1	3,1	4,3	100,0
Iskolai végzettség								
Legfeljebb 8 osztály	37,4	17,6	17,3	6,8	16,3	2,6	1,9	100,0
Szakmunkás-képző	16,2	7,7	14,4	10,8	38,7	5,2	7,0	100,0
Középfiskolai érettségi	4,1	2,9	7,7	11,6	21,3	28,0	24,2	100,0
Felsőfokú	2,0	0,6	4,0	8,1	6,7	39,1	39,5	100,0
A lakóhely településtípusa								
Főváros	14,1	5,6	5,0	10,0	23,0	27,0	15,3	100,0
Megyeszékhely	12,7	4,9	11,8	9,7	23,4	17,8	19,6	100,0
Város	15,2	11,6	10,9	9,3	25,2	14,7	13,0	100,0
Község	21,2	8,9	16,2	9,5	22,0	9,1	13,1	100,0
A lakóhely régiója								
Közép-Magyarország	13,8	7,3	8,6	9,3	22,8	21,6	16,5	100,0
Közép-Dunántúl	15,0	7,6	10,1	13,5	25,6	17,2	11,1	100,0

A kérdézt társadalmi-demográfiai jellemzői	Alsó osztály		Középosztály			Felső osztály		Összesen
	Tv- és rádiócentrikus	Nem érdeklődő-depresszív	„Vidéki nagyszülők”	Társaság-központú	Aktív középkorú szakmunkás	„Yuppie”	Jómódú kulturális elit	
Nyugat-Dunántúl	14,3	2,6	12,9	10,5	20,8	16,4	22,5	100,0
Dél-Dunántúl	17,2	8,1	14,5	7,6	23,9	11,6	17,0	100,0
Észak-Magyarország	22,5	9,2	10,5	10,7	24,2	13,5	9,4	100,0
Észak-Alföld	15,4	8,8	19,6	5,2	24,8	10,6	15,6	100,0
Dél-Alföld	19,1	10,7	9,3	12,1	21,0	14,4	13,4	100,0
Etnikum								
Roma származású*	39,2	14,6	8,8	5,3	22,8	6,4	2,9	100
Összesen	16,4	7,9	11,9	9,6	23,3	15,8	15,1	100

Megjegyzés: *A kérdező besorolása szerint.

A „kulturálisan aktív középosztály” csoportjába tartozók aránya 10%. Fontosnak tartják a társas környezetüket, az elektronikus média (tévé, rádió) lényegtelen számukra. Anyagi státusuk átlagos, kulturális tőkével átlag feletti mértékben rendelkeznek. Átlagéletkoruk 40 év. 41%-uk digitálisan írástudatlan, 36%-uk viszont rendszeres internethasználó. Végül, a középrétegek legnagyobb csoportját az *aktív korú szakmunkások* alkotják. Anyagi státusuk átlagos, kulturális tőkéjük azonban átlag alatti. A televízió és a rádió fontos számukra. Jellemzőjük, hogy az internetet nem használók aránya az átlagot meghaladja körükben.

5. A digitális írástudóvá válás valószínűsége: az egyéni digitális esély index

A számítógép- és internethasználat, azaz a digitális írástudás szerinti szegmentáción (ABC csoportok) és a hétklaszteres média- és digitális eszközhasználati tipizáláson túl azt is érdemes megvizsgálni, hogy milyen eséllyel válhat valakiből digitálisan írástudó, azaz rendszeres internethasználó a jelenlegi társadalmi-gazdasági jellemzői és média-, illetve IKT-fogyasztási szokásai alapján. Mindezt összesűrítethetjük az ún. egyéni digitális esély (EDE) fogalmába, ami annak a valószínűségét jelöli, hogy az egyénnek társadalmi-

gazdasági erőforrásai és attitűdjei révén mekkora esélye van arra, hogy digitálisan írástudóvá, rendszeres internethasználóvá váljon.

A „digitális esély” (*digital opportunity*) fogalma a nemzetközi irodalomban is előfordul némiképpen eltérő jelentéssel. Az ITU-UNCTAD (2007) jelentés az egyes országok infokommunikációs piacának, infrastruktúrájának és annak használatának fejlettségét méri a *Digital Opportunity Index*-szel. E helyütt ezért hangsúlyozzuk, hogy jelen esetben *egyéni* digitális esélyről beszélünk. Ez a fogalom egyúttal kifejezi azt is, hogy az IKT-eszközök használata minden esetben egyéni döntés kérdése is. A legtöbb társadalmi és gazdasági erőforrással rendelkező csoportok sem fogják 100%-osan használni a digitális eszközöket, még akkor sem, ha minden esélyük meg lenne rá (Dutton–Shapherd–Di Gennaro 2006).

Az egyéni digitális esély mérésére létrehoztunk egy indexet, az ún. *EDE-indexet*, amely 20 változó mentén hét dimenziót összesít. A dimenziók a következők: anyagi státus; a háztartás IKT-infrastruktúrája; mobiltelefon-használat; kulturális tőke, készségek; médiafogyasztás (írásbeli); társas környezet; pozitív attitűd az IKT-eszközök iránt⁵ (*M1. táblázat*). Az EDE-index valójában egy 0–20 értékű skála, amelyen a magasabb érték a jobb ellátottságot jelenti. Az EDE-index eloszlása arra utal, hogy a digitális esély „természete” közelíti a normális eloszláshoz, azaz a nagyon alacsony és a nagyon magas esélyűek aránya relatíve alacsony, míg a közepes esélyűek aránya magasabb.

Amennyiben az indexet alkotó 20 változót főkomponens elemzéssel megvizsgáljuk, akkor létrehozunk egy olyan összesített változót, amely magába sűríti a digitális esélyt meghatározó, részben összetartozó tényezők információtartalmát. Az így kapott főkomponens tehát egyetlen változóvá alakítja a digitális esélyt, és segítségével meg tudjuk állapítani, hogy az általunk előzetesen relevánsnak tekintett változókészletből melyek bírnak a legnagyobb magyarázóerővel, és melyek a legkisebbel a többihez képest a digitális esély szempontjából (*M2. táblázat*). Ez alapján az látható, hogy leginkább a számítógép- és internethasználó családtagok jelenléte, és esetleges győzködése, valamint a szükséges infrastruktúra otthoni elérhetősége – azaz a háztartásban található számítógép- és internet-hozzáférés – határozzák meg az egyén digitális esélyét, tehát ezek a leginkább szükséges feltételek ahhoz, hogy valaki rendszeres internethasználóvá váljon. Ugyanakkor hasonlóképpen fontos az iskolai végzettség is, legalábbis az, hogy valakinek legalább érettségije

⁵ Az EDE-index zömében ugyanazon dimenziókat foglalja magába, mint amelyeket a klaszterelemzés során alkalmaztunk. Nem szerepel viszont a televízióval és rádióval kapcsolatos attitűd, mert ez a változó negatív irányú összefüggésben állt a digitális írástudással, vagyis a számítógép- és internethasználati szokásokkal. Az EDE-indexbe ehelyett az infokommunikációs eszközökkel kapcsolatos attitűdöt vontuk be.

legyen. A kulturális tőke egyéb elemei, mint a számítástechnikai képzésen való részvétel, illetve az idegennyelv-tudás az előbbiekhöz viszonyítva valamivel kisebb fontossággal bírnak, de összességében a felsorolt tényezők között a középmezőnybe sorolandók. Szintén a közepes tartományba tartozik elterjedtség alapján a mobiltelefon-használat és a DVD-lejátszó, valamint a kapcsolati tőke olyan megnyilvánulásai, mint a rokoni és baráti összejöveteleken való részvétel. Ezekhez a tényezőkhöz hasonló „erejű” a szubjektíven megítélt anyagi státus is. A legalacsonyabb magyarázóerővel a kulturális tőke egyéb elemei, a könyv- és újságolvasás, a vezetékes telefontal való rendelkezés, illetve az IKT-eszközök és az internet „világjobbító” hatásáról alkotott vélemények bírnak, azaz ezek gyakorolják a legkisebb hatást a digitális esély mértékének meghatározásában az általunk megadott 20 tényező közül.⁶

Amennyiben megvizsgáljuk, hogy a jelenlegi használói szokásokon alapuló digitális írástudás alapján alkotott ABC csoportok milyen digitális eséllyel rendelkeznek az EDE-index szerint, akkor azt láthatjuk, hogy a „lemaradók” esélyei a legalacsonyabbak: a digitálisan írástudatlanok átlagosan 3,1 pontot érnek el az EDE-indexen. A „felzárkózók”, tehát a jelenleg már számítógépet használók az előzőek kétszeresét, átlagosan 6,2 pontot kapnak. Az „élenjárók” pedig a „lemaradók” pontszámának közel háromszorosát, átlagosan 8,7 pontot kapnak a digitális esélyeket mérő indexen – így nem meglepő módon ők rendelkeznek a legnagyobb eséllyel.

A digitális írástudás ABC csoportjainak életkori és gazdasági aktivitás szerint bontott alcsoportjai körében is megvizsgáltuk a digitális esély mértékét (4. táblázat). Ez alapján is azt találjuk, hogy az EDE-index értékei a korábbi ismereteink alapján elvárható módon alakulnak: a legnagyobb eséllyel a már jelenleg is rendszeresen internetet használó fiatalok rendelkeznek (A1 és A3 csoport: 8,7 és 9,0 pont), de az ugyanide (azaz az A csoportba) sorolható idősebbek körében is magasabb digitális esélyt találunk, mint a B csoport és a C csoport fiataljai körében. Az A csoport esetében az életkor valamivel fontosabb tényező, mint az aktivitás: a fiatalabbaknak aktivitástól függetlenül kismértékben nagyobb az EDE-pontszámuk, mint az idősebb korosztályoké.

⁶ Mivel az egyes tényezők nem egyenrangúak a digitális esély mértékének meghatározásánál, ezért érdemes súlyuknak megfelelően kezelni az index egyes elemeit és így korrigálni az indexet. Ezt úgy érhetjük el, hogy az indexben szereplő egyes változókat megszorozzuk a saját faktorsúlyukkal, aminek eredményeképpen egy 0-tól 10,56-ig terjedő skálát kapunk. A továbbiakban ezt a faktorsúlyokkal korrigált EDE-indexet használjuk az elemzés során.

4. táblázat. Az egyéni digitális esély a digitális írástudás ABC csoportjaiban életkor és gazdasági aktivitás szerint – az EDE-index átlagpontszámai csoportonként

ABC szegmensek	Átlag	Esetszám	Szórás
„Élenjáró”			
A1 – gazdaságilag aktív, 18–39 éves	8,69	409	1,14
A2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	8,44	273	1,08
A3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	9,03	266	1,04
A4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	8,30	34	1,28
A5 – 60 éves és idősebb	8,49	39	0,92
„Felzárkózó”			
B1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	6,12	247	1,29
B2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	6,17	193	1,35
B3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	6,15	114	1,45
B4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	6,46	31	1,47
B5 – 60 éves és idősebb	6,02	40	1,67
„Lemaradó”			
C1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	4,09	253	1,64
C2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	4,18	406	1,90
C3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	3,64	189	2,07
C4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	2,90	325	1,82
C5 – 60 éves és idősebb	2,27	905	1,62
<i>Összesen/átlagosan</i>	<i>5,14</i>	<i>3 723</i>	<i>2,95</i>

A „felzárkózókon” belül nem a fiatalok, hanem a 40, illetve 50 éves korosztály inaktív rétege (B4) rendelkezik a legnagyobb digitális eséllyel (6,5 pont). Körükben valamivel nagyobb a valószínűsége annak, hogy számítógép-használókból rendszeres internethasználókká váljanak, mint más, jelenleg csak számítógépet használó esetén. A különbség azonban e csoport csekély számossága miatt nem szignifikáns, azt viszont kijelenthetjük, hogy a 40, illetve 50 éves számítógép-használók esélye nagyobb, mint a fiataloké.

A jelenleg digitálisan írástudatlan C csoport esetében – az A csoporttal ellentétben – az aktivitás fontosabbnak tűnik az életkorhoz képest: az aktív fiatalok és középkorúak esélypontszáma nagyjából megegyezik egymással, míg a korosztályuknak megfelelő inaktív csoportok körében érzékelhetően alacsonyabb a digitálisan írástudóvá válás esélye.

Az itt használt (faktorsúlyokkal korrigált) EDE-index eddig folytonos változóként kezelt skáláját érdemes az elemzések következő szakaszában né-

hány kategóriára osztva kezelni, ezáltal jobban elválnak egymástól a különböző esélyű, azaz a digitális világba való bevonódásuk tekintetében egymástól jelentősen eltérő emberek.⁷

A kialakított négy csoport közel azonos nagyságú: az alacsony esélyűek aránya 25%, a kicsi esélyűeké 24%, a jó esélyűek részesedése 23%, míg a magas esélyűeké a legnagyobb csoport 28%-kal. Ha ezen a négyes felosztáson belül vizsgáljuk a digitális írástudás ABC csoportjainak részarányát, akkor még inkább kiemelődnek azok a társadalmi csoportok, amelyek esélyét növelni kellene ahhoz, hogy számottevő mértékben növekedjen a digitális írástudók köre Magyarországon. Az alacsony esélyűek közé ugyanis csak a jelenleg digitálisan írástudatlan, azaz a C csoportosak tartoznak, úgyis tekinthetjük tehát, hogy az alacsony esélyűek bevonása az internethasználók közé – rövid vagy középtávon legalábbis – nem sok reménnyel kecsegtet. A kicsi esélyűek körében még mindig a C csoportba tartozók dominálnak, de kis mértékben már megjelenik a „felzárkózók” csoportja is, azaz itt már reális lehetősége van annak, hogy belőlük rövid vagy középtávon internethasználók legyenek. Még nagyobb lehetőség van erre a jó esélyűek, és még inkább a magas esélyűek körében, ahol a C csoportbeli digitálisan írástudatlanok aránya visszaesik, sőt a magas esélyűek közül gyakorlatilag el is tűnnek, míg egyre jelentősebb lesz közöttük a B és az A csoportba tartozók aránya.

Az EDE-index négykategóriás változatával elemezve az ABC csoportokat életkor és gazdasági aktivitás szerint az előzőeknél is kidolgozottabb képet kaphatunk arról, hogy várhatóan mely csoportok válhatnak internethasználóvá, és valójában mekkora csoportokról is van szó. (Az *M3. táblázat* a teljes felnőtt népesség ABC szegmensek és EDE-kategóriák szerinti százalékos megoszlását mutatja, a teljes népességre vetített abszolút számok pedig az *M4. táblázat*ban találhatók.)

A legnépesebb csoportokat épp az – internethasználat szempontjából legnehezebben aktivizálható – idős inaktív népességen belül találjuk, mégpedig az alacsony és kicsi esélyűek körében. Összességében a legnagyobb arányú, és ezáltal a legnépesebb csoport az idős digitálisan írástudatlanoké: minden hatodik magyar felnőtt (15,8%), azaz összesen közel 1,3 millió fő tartozik ebbe a rétegbe. Ha a hasonlóan alacsony vagy kicsi esélyűek körében össze-sítjük a C csoportba tartozó, azaz jelenleg digitálisan írástudatlannak minősülő, és épp ezért nehezen mozgósítható csoportokat, akkor azt találjuk, hogy 3,7 millió fő, azaz a teljes felnőtt lakosság közel fele (45,6%) tartozik ide. Ők

⁷ Négy csoportba soroltuk a felnőtt népességet a 0–10,56-ig terjedő EDE-indexen kapott pontszámaik alapján a következő módon: (1) alacsony esélyűek: 0–2,50 pont, (2) kicsi esélyűek: 2,51–5,00 pont, (3) jó esélyűek: 5,01–7,50 pont, (4) magas esélyűek: 7,51–10,56 pont.

célcsoportjai lennének ugyan az internethasználat elterjesztését célzó programoknak, de körükben vélhetően csak szerényebb mértékben várható siker, legalábbis rövid távon. Jóval valószínűbb azonban, hogy nagyobb arányban válnak valóban rendszeres internethasználóvá az eleve jó esélyekkel rendelkezők: amennyiben körükben csak a „felzárkózókra” és a „lemaradókra”, azaz a B és C csoportra koncentrálunk, akkor a lakosság mintegy ötöde (19,2%) kerülhet közel ahhoz, hogy rendszeres internethasználóvá váljon. A legnagyobb siker természetesen a magas esélyűek körében, azaz elsősorban az internetet rendszeresen még nem használó, de számítógépet már alkalmazó magas esélyűek amúgy igen kicsi, 3%-os, táborában, másodsorban pedig a magas digitális esélye ellenére jelenleg még számítógépet sem használók 1%-os csoportjában várható.

Azt, hogy a fenti társadalmi csoportok közül tehát melyek lehetnek valóban esélyesek arra, hogy belátható időn belül internethasználóvá váljanak, az 5. táblázat foglalja össze.

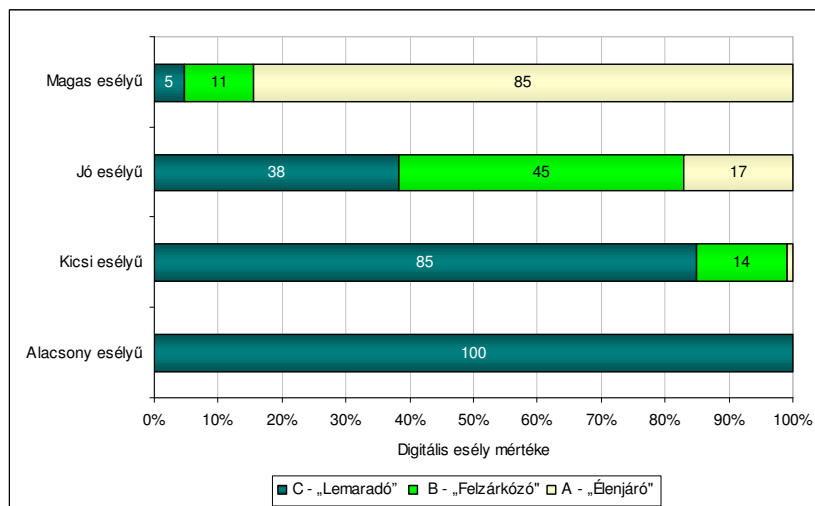
5. táblázat. Az internethasználat elterjesztését célzó programok lehetséges célcsoportjainak aránya a digitális írástudás ABC csoportjain belül életkor és gazdasági aktivitás szerint (%)

ABC szegmensek	Nem célcsoport	Célcsoport	Összesen
„Felzárkózó”			
B1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	–	100,0	100,0
B2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	0,5	99,5	100,0
B3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	–	100,0	100,0
B4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	–	100,0	100,0
B5 – 60 éves és idősebb	–	100,0	100,0
„Lemaradó”			
C1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	16,2	83,8	100,0
C2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	20,7	79,3	100,0
C3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	32,8	67,2	100,0
C4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	48,8	51,2	100,0
C5 – 60 éves és idősebb	64,9	35,1	100,0
<i>Összesen</i>	52,5	47,5	100,0

Célcsoportnak azokat tekinthetjük, akiknek az EDE-index pontszáma meghaladja az alacsony esély szintjét, valamint jelenleg még nem rendszeres internethasználó, tehát a B vagy C csoportba tartozik. Ez alapján látható, hogy a legnagyobb arányban a számítógép-használó aktív középkorúak (40–59 évesek), valamint a jelenleg még számítógépet sem használó 40 év alattiak körében a legmagasabb az internethasználóvá válás lehetősége azáltal, hogy e csoportokon belül tízből legalább nyolcan legalább kicsi digitális eséllyel rendelkeznek.

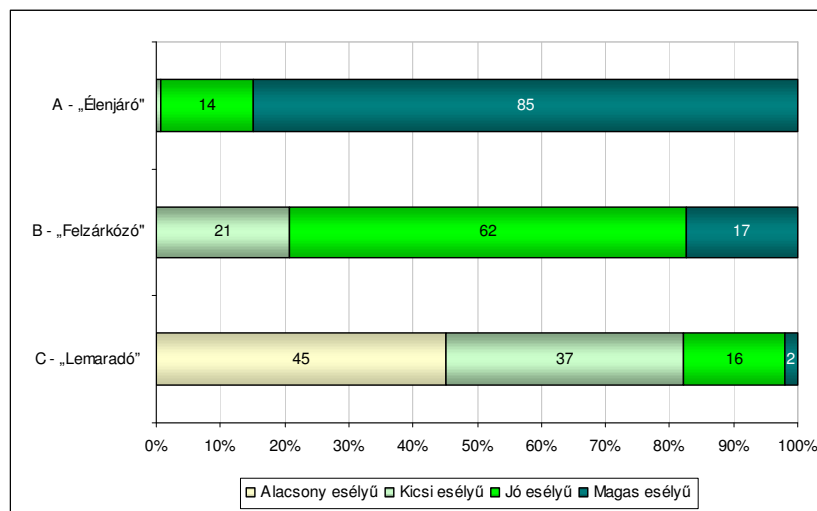
A magas egyéni digitális eséllyel rendelkezők körében – nem meglepő módon – az internetet már jelenleg is rendszeresen használók dominanciája jellemző, hiszen a magas esélyűek több, mint négyötöde (85%) tartozik ide, a jó esélyűeken belül azonban csak minden hatodik felnőtt sorolható ide (17%). Az internethasználók táborába bevonandók legfontosabb bázisa a jó esélyűek közel felét (45%) adó „felzárkózók”, azaz azok a számítógép-használók, akik az alacsony esélyűek csoportján belül 14%-os arányukkal már kisebbségben vannak, és ugyanígy csak mintegy 10%-ot tesznek ki a magas esélyűeken belül is. A jó esélyűek körében tízből négyen, a kicsi esélyűek között tízből nyolcan, az alacsony esélyűeken belül pedig mindenki potenciálisan internet-használóvá válhat, mivel jelenleg nem használ se internetet, se számítógépet (4. ábra).

4. ábra. A digitális írástudás ABC szegmenseinek aránya az EDE-index alapján képzett csoportokban (%)

Amennyiben az előzőeket fordított szempontból vizsgáljuk, érdekes eredményeket találunk: az internetet rendszeresen használók, azaz az „élenjárók” 85%-a rendelkezik magas eséllyel arra, hogy rendszeres internethasználóvá váljon, míg 14%-ának „csak” jó esélye van ugyanerre (5. ábra). Ám erre az esélyre gyakorlatilag ennek az alcsoporthoz már nincs is szüksége, hiszen ők már valóban rendszeresen használják az internetet.

5. ábra. Az egyéni digitális esély kategóriáiba tartozók aránya az ABC szegmenseken belül (%)

Ez két összefüggésre hívja fel a figyelmünket. Egyfelől arra, hogy az internethasználóvá váláshoz nem feltétlenül szükséges minden vizsgált dimenzióban elérni a lehető legjobb értéket: vagyis az indexet alkotó digitális esélyt növelő elemeknek nem mindegyikére van szükség ahhoz, hogy valaki rendszeres internetezővé váljon. Másfelől pedig arra, hogy a digitális eszközök használata egyéni választás (*digital choice*) kérdése: valakinek meglehet az összes adottsága – kellő életszínvonal, kulturális tőke, kedvező attitűdök és médiafogyasztási szokások –, akkor sem feltétlenül fogja rendszeresen használni a digitális eszközöket.

Tony Blair visszavonulása után elsőként két dolgot tanult meg: (1) mit jelent az, ha a közlekedési lámpa pirosra vált, és meg kell állnia a sofőrjének az autóval; (2) hogyan lehet SMS-t küldeni mobiltelefonról. „A londoni Wembley stadionban rendezett munkáspárti jótekonysági esten mondta el, hogy [élete első SMS-ét] emberbaráti célból küldte el egy afrikai szervezetnek, ahol viszont nem tudták, hogy ki küldte az üzenetet, ezt a választ kapta: >>Maga kicsoda?<<”

2007. 07. 13. Forrás: index.hu –
<http://index.hu/politika/bulvar/bsms6432/>

A fentiek arra is rámutatnak, hogy a jelenleg számítógépet használó, de nem internetezők többségének (62%) jó esélye van arra, hogy internethasználóvá váljon, sőt minden hatodik közülük kifejezetten magas esélyű, bár közel ugyanekkora körökben a csupán kicsi esélyűek tábora is (5. ábra). Fontos azonban azt is látni, hogy a PC-t már használók között egyáltalán nem fordul elő alacsony esélyű (azaz gyakorlatilag esélytelen) válaszadó. A C csoport, azaz a digitálisan írástudatlanok körét viszont nyilvánvalóan a legnagyobb arányban épp az alacsony esélyűek teszik ki: a közel minden második számítógépet és internetet nem használó nagyon messze van még attól, hogy internethasználóvá válhasson. Ugyanakkor a „lemaradók” 37%-a kicsi, 16%-a jó, 2%-a pedig kifejezetten magas eséllyel rendelkezik a digitális írástudóvá válás terén.

Végül tekintsük át, hogy a médiafogyasztási és az IKT-szemponatok alapján kialakított hétklaszeteres tipológia csoportjai milyen digitális eséllyel rendelkeznek az EDE-átlagpontszámai, illetve négy kategóriája alapján (6. táblázat). Az alsó társadalmi csoportok közé tartozó „tv- és rádiócentrikusok”, valamint a „nem érdeklődő depriváltak” az EDE-átlagok alapján egyértelműen az alacsony esélyűek közé tartoznak (1,9 és 2,2 pont), míg a felső rétegek szintén egyértelműen a magas esélyűekkel azonosíthatóak (8,4 és 8,1 pont). Differenciáltabb a kép azonban a középrétegeknél. A „vidéki nagyszülők” csoportja – jellemzően alacsony és kicsi digitális esélyűekből áll (átlagosan 3,3-es EDE-pontszámmal). Valamivel magasabb, de még mindig jellemzően a kicsi esélyűek közé sorolhatóak a gazdaságilag aktív, középkorú szakmunkás jellegű csoport tagjai (4,9-es EDE-átlaggal), a társaság és szabadidő központú, kulturálisan aktív középosztályba tartozók azonban már inkább jó esélyűnek minősülnek 6,0-es EDE-átlagukkal.

6. táblázat. A médiafogyasztási és IKT-csoportok összetétele az egyéni digitális esély (EDE) átlagpontszáma és kategóriái szerint

Az EDE-index szerint kialakított kategóriák	Alsó csoportok		Középrétegek		Felső rétegek		
	Tv- és rádió-centrikus	Nem érdeklődő deprivált	„Vidéki nagyszülők”	Társaság és szabadidő központú	Középkorú szakmunkás	„Yuppie”	Jómódú, kulturális elit
Alacsony esélyű	73,7	66,0	40,9	6,2	8,8	0,0	0,0
Kicsi esélyű	22,7	25,4	39,7	26,9	44,3	1,9	4,5
Jó esélyű	3,6	8,3	18,3	38,9	36,2	20,6	29,1
Magas esélyű	0,0	0,3	1,1	28,0	10,6	77,5	66,4
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Az EDE-index átlaga</i>	<i>1,9</i>	<i>2,2</i>	<i>3,3</i>	<i>6,0</i>	<i>4,9</i>	<i>8,4</i>	<i>8,0</i>

6. Következtetések

A magyar társadalomban jellegzetes média- és digitális eszköz-használati státuscsoportok különíthetők el, amelyek körében eltérő arányban fordulnak elő a digitális írástudás ABC csoportjai. Az egyes státuscsoportokban különböző eséllyel bírnak a B és C csoporthoz tartozók arra nézve, hogy rendszeres internethasználókká váljanak. A már jelenleg számítógépet használó, de rendszeresen nem internetező aktív korúak azok, akik e tekintetben legnagyobb eséllyel sikeresen felzárkóztathatók (7. táblázat). Ez arra irányíthatja rá a figyelmet, hogy a nehezen elérhető csoportok közül azoknak van valóban nagy esélyük internethasználóvá válni, akik elégséges erőforrással rendelkeznek ahhoz, hogy elsajátítsák a digitális írástudást és felzárkózzanak az „élenjárókhöz”. Ezek a csoportok a középrétegekhez tartozó státuscsoportok. Itt koncentrálnak azok az idősebb csoportok, amelyek életkoruk ellenére is eséllyel felzárkóztathatók, már rövid távon is. A legkisebb egyéni digitális eséllyel bírók felzárkóztatását azonban csak egy komplex oktatási (felnőttképzési) és szociálpolitikai eszközkészlettel lehet hosszabb távon megoldani. A legnagyobb eséllyel rendelkező felső rétegek pedig – a hálózati média használati értékének növekedése okán, valamint a piaci mechanizmusok révén – önmaguktól is használókká válhatnak már rövidebb időtávlatban is.

7. táblázat. A médiafogyasztási és digitális eszközhasználati státuscsoportok összetétele digitális írástudás szerint (%)

ABC szegmensek	Alsó csoportok		Középrétegek			Felső rétegek	
	Tv- és rádió-centrikus	Nem érdeklődő deprivált	„Vidéki nagy-szülők”	Társaság központú	Középkorú szakmunkás	„Yuppie”	Jómódú, kulturális elit
C – „lemaradó”	95,8	92,4	85,3	40,6	64,0	7,0	16,9
B – „felzárkózó”	2,8	6,0	11,1	23,5	22,6	20,4	25,5
A – „élenjáró”	1,5	1,7	3,6	35,9	13,4	72,6	57,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

IRODALOM

- Bognár É. – Galács A. 2005: A társadalmi egyenlőtlenségek új dimenziója. In: EU-tanulmányok II. Budapest: Nemzeti Fejlesztési Hivatal, 949–980. p.
- Dutton, W. – H. A. Shapher – C. Di Gennaro 2006: Digitális megosztottság és digitális döntések. Az internet terjedésének és használatának brit és nemzetközi mintázatai. In: Dessewffy T. – Fábíán Z. – Z. Karvalics L. szerk.: Internet.hu. A magyar társadalom digitális gyorsfényképe 3. Budapest: TÁRKI. 205–226 p.
- Homoki M. 2006. Korkérdés-e az internet: időskorúak és az új technológiák. In: Dessewffy T. – Fábíán Z. – Z. Karvalics L. szerk.: Internet.hu: A magyar társadalom digitális gyorsfényképe 3. Budapest: TÁRKI. 183–202. p.
- ITU-UNCAD 2007: International Telecommunication Union (ITU) and United Nation Conference on Trade and Development (UNCTAD). 2007. Information Society, 2007: Beyond WSIS. Geneva: ITU (3rd online version, 1 June 2007: <http://www.itu.int/osg/spu/publications/worldinformationsociety/2007/>)
- ITHAKA 2004: Digitális egyenlőtlenségek – Nemzetközi példák és magyarországi alkalmazhatóság. Budapest: ITHAKA.
- Norris, P. 2001: Digital divide. Cambridge (UK): Cambridge University Press.
- WIP 2007: A digitális jövő térképe. A magyar társadalom és az internet. Jelentés a World Internet Project 2007. évi magyarországi kutatásának eredményeiről. Budapest: TÁRKI – ITHAKA.

Melléklet

M1. táblázat. Az egyéni digitális esély (EDE) indexet alkotó változók

<p>1. Anyagi státus, életszínvonal: – Szubjektív anyagi státus: a „gondok nélkül élnek” / „beosztással jól kijönnek” választ adók a következő kérdés esetében: „Hogy érzi, Önök anyagiilag gondok nélkül élnek, beosztással jól kijönnek, éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből, hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy nélkülözések között élnek?”</p> <p>2. A háztartás IKT-infrastruktúrája: – Van otthoni számítógép. – Van otthoni internet-hozzáférés. – Van a háztartásban mobiltelefon. – Van otthon vezeték nélküli telefon. – Van otthon DVD-lejátszó/házi mozi.</p> <p>3. Mobiltelefon-használat: – Fontos/nagyon fontos a mobiltelefon. – Rendszeresen küld/fogad SMS-t.</p> <p>4. Médiafogyasztás (a Gutenberg galaxisban): – Könyvolvasás. – Újságolvasás.</p>	<p>5. Kulturális tőke: – Iskolai végzettség. – Idegennyelv-tudás. – Számítástechnikai képzés.</p> <p>6. Társas környezet: – Az elmúlt félévben volt baráti összejövetelen. – Az elmúlt félévben volt családi összejövetelen. – Van internethasználó a (nem-használó) családjában*. – Családtag próbálta meggyőzni a nem-használót, hogy használjon internetet*. – Van számítógép-használó a (nem-használó) családjában*.</p> <p>7. Pozitív IKT-attitűd: Egyetért az alábbi állításokkal: – Az IKT-eszközök jobba teszik a világot. – Aki nem használja az internetet, az hátrányt szenved.</p>
--	--

Megjegyzés: * Ha a kérdezett maga már használó, akkor ő is a pozitív értéket kapja.

M2. táblázat. Az egyéni digitális esély (EDE) index faktorsúlyai (főkomponens-elemzés)

Változó	Faktorsúlyok
1. Van PC-használó a családban.	0,800
2. Valamely családtagja próbálta meggyőzni, hogy használjon internetet.	0,771
3. Van otthon PC.	0,768
4. Van internethasználó háztartástag.	0,761
5. Van otthoni internet-hozzáférés.	0,661
6. Legalább középfokú iskolai végzettségű.	0,627
7. Legalább hetente küld/fogad SMS-t.	0,620
8. Részt vett számítástechnikai képzésen.	0,596
9. Fontosnak tartja a mobiltelefont.	0,583

Változó	Faktorsúlyok
10. Van a háztartásban DVD-lejátszó vagy házi mozi.	0,581
11. Beszél valamilyen idegen nyelven.	0,574
12. Van mobiltelefon a háztartásban.	0,566
13. Az elmúlt fél évben volt baráti összejövetelen.	0,531
14. Anyagi státusát jónak tartja.	0,401
15. Az elmúlt fél évben volt rokoni összejövetelen.	0,366
16. Legalább hetente olvas könyvet.	0,339
17. Egyetért azzal az állítással, hogy az IKT-eszközök jobbá teszik a világot.	0,286
18. Egyetért azzal az állítással, hogy aki nem használja az internetet, az hátrányt szenved.	0,278
19. Legalább hetente olvas újságot.	0,245
20. Van a háztartásban vezetékes telefon.	0,205

M3. táblázat. A minta megoszlása a digitális írástudás ABC szegmensei és az egyéni digitális esély kategóriái szerint (%)

ABC szegmensek	Egyéni digitális esély (EDE)				
	Alacsony	Kicsi	Jó	Magas	Összesen
„Élenjáró”					
A1 – gazdaságilag aktív, 18–39 éves	0,0	0,1	1,6	9,3	11,0
A2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	0,0	0,0	1,4	6,0	7,4
A3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	0,0	0,1	0,6	6,5	7,1
A4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	0,0	0,0	0,2	0,7	0,9
A5 – 60 éves és idősebb	0,0	0,0	0,2	0,9	1,0
„Felzárkózó”					
B1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	0,0	1,3	4,4	1,0	6,7
B2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	0,0	1,0	3,2	0,9	5,2
B3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	0,0	0,7	1,8	0,6	3,1
B4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	0,0	0,1	0,5	0,2	0,8
B5 – 60 éves és idősebb	0,0	0,3	0,5	0,3	1,1
„Lemaradó”					
C1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	1,1	3,7	1,8	0,2	6,8
C2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	2,3	4,9	3,1	0,6	10,9
C3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	1,7	2,0	1,2	0,2	5,0
C4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	4,3	3,3	1,0	0,1	8,7
C5 – 60 éves és idősebb	15,8	6,7	1,7	0,1	24,3
Összesen	25,1	24,3	23,1	27,5	100,0

M4. táblázat. A vizsgált népesség megoszlása a digitális írástudás ABC szegmensei és az egyéni digitális esély kategóriái szerint – teljeskörűsített adatok (fő)

ABC szegmensek	Egyéni digitális esély (EDE)				Összesen
	Alacsony	Kicsi	Jó	Magas	
„Élenjáró”					
A1 – gazdaságilag aktív, 18–39 éves	–	8 744	128 975	754 173	891 892
A2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	–	2 186	111 486	485 294	598 966
A3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	–	4 372	48 092	529 014	581 478
A4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	–	–	19 674	54 650	74 324
A5 – 60 éves és idősebb	–	–	13 116	69 952	83 068
„Felzárkózó”					
B1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	–	109 300	354 133	78 696	542 130
B2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	2 186	85 254	257 949	76 510	421 900
B3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	–	54 650	148 649	45 906	249 205
B4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	–	8 744	43 720	15 302	67 766
B5 – 60 éves és idősebb	–	26 232	39 348	21 860	87 440
„Lemaradó”					
C1 – gazdaságilag aktív 18–39 éves	89 626	299 483	146 463	19 674	555 246
C2 – gazdaságilag aktív 40–59 éves	183 625	397 854	255 763	50 278	887 520
C3 – gazdaságilag inaktív 18–39 éves	135 533	163 951	96 184	15 302	410 970
C4 – gazdaságilag inaktív 40–59 éves	347 575	271 065	80 882	10 930	710 453
C5 – 60 éves és idősebb	1 283 187	544 316	139 905	10 930	1 978 338
Összesen	2 041 732	1 976 152	1 884 340	2 238 473	8 140 697